

УДК 504.062.2 : 613.7.003.12

Леонова С.В., наук. співроб.
Український НДІ мед. реабілітації та курортології
Мінздраву України,
Центр ведення Держ. кадастру природних ресурсів,
Лермонтовський пров., 6, Одеса-14, 65014,
Україна, тел.: (048) 784-02-13, e-mail: svet_70@ukr.net

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ

У статті проаналізовано літературні дані щодо методичних підходів і критеріїв оцінки рекреаційних територій в контексті комплексної оцінки природних територій курортів України.

Ключові слова: методичні підходи, рекреаційні території, критерії оцінки, природні території курортів

ВСТУП

Після прийняття Закону України «Про курорти» набуло *актуальності* питання визначення лікувально-оздоровчого потенціалу природних територій курортів, розробки їх критеріїв, здійснення комплексної оцінки природної території щодо статусу, на який претендує курорт. Тому, розглядаючи курорт як системне утворення, актуальним є комплексний підхід до оцінки його складових. У першу чергу, це пошук наявності *методичних підходів до оцінки його як природної території*, в межах якої відбувається санаторно-курортне лікування, медична реабілітація та оздоровлення контингенту хворих, враховуючи загальні географічні підходи, що застосовуються при комплексних дослідженнях рекреаційних територій. У цьому сенсі необхідно розглянути наявні методики комплексної оцінки території взагалі й рекреаційних ландшафтів зокрема. Отже, робота має важливе *практичне значення*.

Останнім часом проблема теоретичної оцінки територій для рекреаційного використання активно досліджується архітекторами, географами, психологами, фахівцями в галузі туризму та туристичного бізнесу, вона широко обговорюється у спеціальній літературі. Ці обговорення певним чином розвивають теорію курортології, а тому ця стаття має також і *теоретичне значення*. Відтак, у першу чергу необхідно вказати про наукові дослідження І.М.Яковенка, що висвітлюють методологію і методику досліджень рекреаційного природокористування. Так, у роботі [40] наведено концепцію рекреаційного природокористування (географічні аспекти), особливості картографічного методу у дослідженнях, методику розробки комплексної картографічної моделі регіонального рекреаційного природокористування та її апробацію на прикладі Криму.

Компонентній структурі інтегрального природно-ресурсного потенціалу території присвятили свої дослідження О.Г.Топчієв, І.Ю.Чеболда, В.П. Нагірна [27, 33, 36]. Еколого-географічному аналізу території приділено увагу у публікаціях [6, 7, 23]. Теоретико-методичним основам медико-географічного аналізу території України присвячено дисертаційну роботу В.О.Шевченка [37]. На підставі та у розвиток матеріалів та висновків цих робіт виконана спроба розробити власні підходи та критерії оцінки рекреаційних територій на прикладі України, що є *метою роботи*.

Виявлення та оцінка природних рекреаційних ресурсів (ПРР) є одним з головних завдань менеджменту рекреаційного природокористування. Тільки після здійснення цих досліджень можна встановити природно-рекреаційний потенціал території, на основі якого проводиться розробка планів розвитку рекреації та управління ПРР [39]. Методики оцінки рекреаційного потенціалу (РП) та ПРР у різних авторів відрізняються один від одного.

КОРОТКА ІСТОРІЯ ПРОБЛЕМИ

Суттєві аспекти ресурсної та ресурсно-рекреаційної проблематики ґрунтовно висвітлено в класичних роботах фахівців із загальної географії: В.С.Преображенського (і його наукової школи), О.О.Мінца, Л.Г.Руденка, В.П.Руденка, М.П.Крачила, М.С.Мироненка, І.Т.Твердохлебова, М.В.Багрова, Л.О.Багрової, Л.І.Мухіної, М.М.Сваткова, І.О.Горленко, І.І.Пірожника. Зробили свій внесок картографи і медичні географи І.Ю.Левицький, В.О.Шевченко, Б.Б.Прохоров, архітектори і ландшафтні планувальники-дизайнери І.Д.Родичкіна, Т.Ф.Панченко, О.В.Лесик, історики П.Т.Тронько, Ю.М.Алексеев, С.І.Попович, В.Ф.Верстюк, О.М.Дзюба, В.Ф.Репринцев та ін. [3]. Рекреаційну оцінку ландшафтів та його компонентів було досліджено у роботах А.Х.Абукова, И.В.Зорина, В.А.Квартальнова (1985), М.М. Сергеевої (2000), А.С.Кускова, О.В.Лысиковой (2004). Дослідники В.С.Преображенський (1980), В.Б.Сапунова, Х.В.Опашовски (1980), Ю.А.Штюрмер (1986), Ю.А.Веденин (1992), И.В.Зорин (1995), Ю.С.Путрик (1995), А.Ю.Александрова (1998) у дослідженнях динаміки територіальних рекреаційних систем (призначених для відпочинку, відновлення сил) вивчали вплив рекреаційної діяльності на еволюцію туристичних ресурсів [32].

Методику оцінки РП території розроблено у роботах таких авторів, як В.П.Руденко, М.Г.Ігнатенко [16], Л.І.Мухина [26], І.Т.Твердохлебов, Н.С.Мироненко [25], І.В. Бережна [4] та ін. Вони зазначають про різноманітні оцінки, залежно від виду туризму, який розвинутий або пропонується для розвитку на конкретній території. В.П. Руденко та М.Г. Ігнатенко [16], зокрема, переконані в потребі бальної оцінки рекреаційних ресурсів у складі РП, що дасть змогу використовувати отримані оцінки в подальших обчисленнях та методиках.

Т.Коберніченко [18] та М.Сиротюк [32] запропонували основу методики оцінки РП гірських сільських територій за допомогою чотирьох головних груп показників, які описують природні умови, соціальний і технічний стан села, культурні й історичні особливості території, її екологічний стан. Рекреаційну оцінку зроблено окремо для літнього та зимових сезонів відповідно до рекреаційних занять [18].

Проведена колективом співробітників Інституту Географії АН СРСР дослідницька робота з теорії та методології рекреаційної географії під керівництвом професора В.С.Преображенського сформулювала основні положення в рекреаційній оцінці. По-перше, необхідно оцінювати якість природних умов, по-друге, площу або об'єкт, на який ці якості поширюються і, по-третє, тривалість періоду, протягом якого ці якості діють. Вимірювання пропонувалося проводити в балах, які виражаються для кожної градації оціночної шкали.

Ю.А. Веденин і Н.Н.Мирошніченко розробили методику характеристики сукупності природних факторів для літньої і зимової рекреації, враховуючи 8 основних ознак, вони оцінили придатність території СРСР для рекреації [8]. Н.С. Мироненко з И.Т. Твердохлебовым у 1981 р. запропонували в комплексній оцінці території для

рекреаційної діяльності враховувати: естетичну цінність, унікальність і екзотичність території та об'єктів туристського інтересу, комфортність кліматичних умов, рекреаційний тиск на природні комплекси [25]. У більш пізній роботі співробітники МДУ (за участю Н.С. Мироненка) розширили оціночні показники. Для оцінки РП Півночі Росії вони враховували: аттрактивність, комфортність, стійкість, транспортну доступність, сезонність та медико-біологічні чинники.

Колектив співробітників Таврійського національного університету виділив для оцінки: природні властивості природно-територіального комплексу (ПТК), віддаленість від моря, ступінь пейзажного різноманіття, насиченість аттрактивними об'єктами, доступність і прохідність території, напрям і інтенсивність сучасного господарського впливу на ПТК.

Проводили комплексну оцінку і співробітники містобудівних інститутів. У 1976 р. під керівництвом В.А.Клюшина було проведено різномасштабну оцінку Північного Заходу СРСР за критеріями мальовничості території, комфортності клімату і ємності природних комплексів [31]. У 1981 р. Ю.Б.Хромов запропонував при організації рекреаційних систем враховувати рекреаційні тиски на території, рекреаційну ємність, історико-культурну цінність, наявність рекреаційної інфраструктури та умови для її розвитку, можливість рекультивациі порушених ландшафтів, транспортну доступність. Э.Л.Файбусович [34] вводить поняття «*регіональний рекреаційний потенціал*» (РРП), під яким розуміє комплекс об'єктивних і суб'єктивних передумов розвитку рекреації і туризму в існуючих та перспективних територіально-рекреаційних системах. Оцінка РРП складається з оцінки привабливості ландшафту, комфортності клімату, медико-географічної характеристики та рекреаційної ємності.

Е.Л.Кротова [21] вважає, що оцінку території з розташованим на ній рекреаційно-туристським комплексом повинні проводити експерти на підставі медичної значущості території, розрахунку економічної рентабельності із визначенням екологічних характеристик. Г.А.Карпова та інші фахівці Національної Академії туризму [17] пропонують розглядати при оцінці: аттрактивність, час огляду туристської території, площу (об'єм), що займає туристський ресурс, його якості, умови освоєння і експлуатації, кількість рекреантів, які можуть скористатися цим ресурсом в одиницю часу без його виснаження і порушення рекреаційної, географічної та загальноприродної рівноваги.

Представник лісової галузі В.М.Івонин із співавторами [14, 15] головними критеріями, що оцінюються в рекреаційному лісокористуванні, вважає рекреаційну місткість, аттрактивність ландшафту, рекреаційну силу тиску, психологічну ємність рекреаційної території, комфортність. В.Л.Погодіна [29] відносить до оцінки: виявлення природних лікувальних ресурсів, пейзажну естетику, наявність природних об'єктів, облік чинника сезонності, ємність туристських ресурсів, аттрактивність рекреаційних комплексів, комфортність ресурсів, їх доступність і надійність.

У різноманітті підходів і факторів оцінки території та природних умов для рекреаційної діяльності, тим не менш, можна виділити декілька основних аспектів оцінки. Як виходить із викладеного, оцінка виражає ставлення «суб'єкта» до «об'єкта» у вигляді угруповання (класифікації) природних умов, ресурсів, геосистем з точки зору їх соціальної значущості, можливості та ефективності використання. Оцінка завжди співвідносна — цим вона відрізняється від вимірювання — обліку (тобто від інвентаризації). Вимірювання або інвентаризація надають необхідну передумову для оцінки.

ЛАНДШАФТНІ ПІДХОДИ ТА АНАЛІЗ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Отже, оцінити ПТК можна для певного типу рекреаційної діяльності. Про важливу роль результатів фундаментальних ландшафтних досліджень для вирішення прикладних завдань, зокрема пов'язаних із рекреацією, пишуть багато спеціалістів з різних галузей науки, перш за все — географії. При цьому наявність опорних матеріалів фундаментальних ландшафтних досліджень дозволяє задовольнятися мінімумом польових досліджень, які підтверджують або оновлюють вже маючі дані, залучаючи додаткові дослідження (кліматичних довідників, лісовпорядних карт тощо).

Так, метою дослідження [19] є вивчення РП ландшафтів, у зв'язку з чим у роботі розглядається ландшафт як ландшафтно-рекреаційна система, під якою розуміється сукупність певних елементів ландшафту, що обумовлюють можливість рекреаційного природокористування на даній території. Відповідно до прийнятої градації за отриманими значеннями здійснюється зонування (районування) території за ступенем сприятливості природних ландшафтів для рекреаційного освоєння. При цьому може бути як комплексне рекреаційне зонування території, так і диференційоване, орієнтоване на розвиток певного виду туристської діяльності.

Методичним підходам до оцінки території для лікувально-оздоровчих цілей присвячено роботи Л.Н.Деркачевой, Е.В.Дьяконовой, В.Ф.Данильчук та ін. [24, 11-13, 5, 10, 22]. Існують критерії «блакитного прапора» для пляжів, що є важливою умовою функціонування курортно-рекреаційних місцевостей [20]. У роботі [38] підкреслено важливість розробки алгоритму оцінки лікувально-оздоровчого потенціалу санаторно-курортних закладів. Треба підкреслити, що розглядаються переважно методики оцінки взагалі рекреаційних територій з різною метою, не враховуючи специфіку створення і функціонування природних територій курортів. Адже мета існування курорту — лікування і оздоровлення людей, територія його може складатися з одного санаторно-курортного закладу, а може з цілого комплексу, не кажучи вже про наявність різноманітних природних лікувальних ресурсів, що знаходяться на різній стадії вивчення.

Роль ландшафту, його елементів та їх взаємопов'язане функціонування значні в формуванні рекреаційних потреб. В останні роки це призвело до появи в роботах, які досліджують комплекс взаємозв'язків рекреації і ландшафту, різноманітних термінологічних виразів: ландшафтно-рекреаційні дослідження, ландшафтно-рекреаційний аналіз, ландшафтно-рекреаційна система, ландшафтно-рекреаційне районування, ландшафтно-рекреаційний потенціал.

Є багато наукових досліджень, присвячених конструктивно-географічному аналізу ландшафтів, рекреаційних об'єктів і систем, методичним підходам до їх оцінки. Географічні дослідження у цьому напрямку досить різноманітні, стосуються різних об'єктів й проведені з різною метою. Так, в різні роки методами конструктивної та інженерної географії досліджувались урбанізовані та рекреаційні ландшафти:

- лісові ландшафти як основа розвитку природоохоронних територій (В.К.Сівак, 2007; В.Г.Юровчик, 2007);
- Українські Карпати (А.В.Мельник, 2000);
- болота Волинської області (О.В.Ільїна, 2005);
- території великих міст за станом міського середовища на прикладі Ровного (Т.Л.Меліхова, 2000);
- лісостепове полісся Правобережної України (О.П.Чиж, 2007);

- рекреаційні ресурси природно-заповідного фонду (Г.І.Денисик, 2009; В.М.Воловик, 2008; Л.І.Патрушева, 2007; О.В.Арїон, 1999);
- карстові печери Гірського Криму (К.О.Лук'яненко, 2006);
- дорожні ландшафти Східного Поділля (О.М.Вальчук, 2005);
- території для цілей садівництва (С.М.Кирилюк, 2007);
- території в межах Чернігівської області (ландшафтно-екологічний аналіз) (О.В.Барановська, 1997);
- передгірські урбанізовані ландшафти (Л.М.Тимуляк, 2010);
- рекреаційні ландшафти та ресурси (О.Ю.Дмитрук, 2009; А.Э.Молодецкий, 2009; Д.С.Бондарець, 2008; Г.О.Фесюк, 2007; А.А.Дорофеев, 2001; В.М.Воловик, 1997; К.В.Зворыкин, 1987; В.В.Рюмин, 1984);
- приміські ландшафти Дніпропетровська (Л.І.Зеленська, 2009);
- території адміністративного району (В.Г.Потапенко, 1994, 1996);
- лісоболотні ландшафти заповідника (М.И.Мартынова, 2009);
- ландшафти басейну р.Серет (І.В.Рога, 2009);
- агроландшафтні системи (И.В.Охременко, 2009);
- ландшафтні фації та системи, об'єкти та ресурси (В.М.Петлін, 1999; С.Кукурудза, 2006; В.Г.Гриневецкий, 2010);
- водогосподарський комплекс (К.В.Кір'янова, 2003);
- рекреаційні території промислових районів (А.В.Кузьменко, 2000) та ін.

Принципам і методам ландшафтного аналізу присвячено праці П.Г.Шищенко [37], Л.И.Мухиной [26]. У зв'язку з розвитком мінерально-сировинної бази України Л.Г.Руденком [16, 23, 39] досліджено підходи, принципи і методи конструктивно-географічних досліджень регіонального природокористування. Бальні шкали в географії було розглянуто Д.Л.Арманд та методи рекреаційної оцінки території В.Б.Нефедовой ще на початку 70-х років ХХ століття. Оцінку природних комплексів (територій) можливо проводити за допомогою різних методів: математичних, кількісних, видів моделювання, бальних оцінок і т.д. Комплексна оцінка територій дозволяє оцінити поєднання умов і ресурсів для розвитку території. Однак, всебічну оцінку територіальних ресурсів, що враховує все їх різноманіття, досі ще не розроблено [1].

С.Б.Поморов [30] зазначає, що пропозиції щодо формування мережі рекреаційних об'єктів засновані на виявленні РП місцевості та вивченні аттрактивних властивостей ландшафтів. Фахівці в області рекреаційної географії прагнуть так чи інакше охарактеризувати таку властивість ландшафтів, як їх привабливість. Вони виділяють ряд критеріїв, за якими можна було б її оцінити. Наприклад, А.Д. Волков і А.Н. Громцев вважають, що провідними ознаками, які визначають рекреаційну якість ландшафту, є контрастність форм рельєфу, мозаїчність і типологічний спектр лісів, наявність водних об'єктів, ягідних та грибних угідь, транспортна доступність [9]. Аттрактивність ландшафту лише одна з оціночних категорій, необхідних для проведення комплексного аналізу РП території. При комплексній оцінці місцевості необхідно враховувати її фізико-географічні, медико-географічні, санітарно-біологічні, гігієнічно-геохімічні характеристики, культурно-історичне значення, мікрокліматичні особливості, доступність для рекреантів, наявність засобів зв'язку, торгівлі, транспорту, утилізації відходів.

Існує декілька підходів до оцінки, загальним для них є те, що всі вони звернені на детальне вивчення тих чи інших факторів (факторів, ресурсів і умов) рекреаційної діяльності. Як правило, оцінці піддаються рельєф, клімат, водойми і водотоки, рослинність, транспортна доступність, наявність рекреаційної інфраструктури

(будівель, комплексів, інженерних систем). Так, при аналізі природних умов ще за часів СРСР для стаціонарного відпочинку оцінці піддавалися клімат, лісова рослинність, водойми, рельєф, умови пізнавального відпочинку та інші географічні чинники [28]. До факторів, що піддаються оцінці при визначенні рекреаційних властивостей території, деякі дослідники відносять додатково традиції рекреаційного використання території, спосіб життя населення. Для районів зі сніжною зимою і для гірських територій оцінюють також висоту снігового покриву (в момент максимального снігонакопичення), висоту над рівнем моря, ступінь лавинної небезпеки.

РЕКРЕАЦІЙНА ОЦІНКА ТЕРИТОРІЇ

Як свідчать доступні нам літературні дані, складність оцінки території для цілей рекреації та оздоровлення полягає в тому, що для різних видів рекреаційної діяльності необхідні різні ресурси та умови. Так, для зимової рекреації велике значення має висота сніжного покриву, для курортно-лікувальної першорядним є наявність бальнеологічних та природних лікувальних ресурсів і т.п. В одних випадках перевага віддається плоскому рельєфу (розміщення садів і дач), в інших — гірничого (гірськолижний спорт, альпінізм та ін.) Навіть в межах однієї групи рекреаційних занять необхідні часом взаємовиключні фізико-географічні умови. Іншими словами, кожен вид рекреаційної діяльності вимагає особливого згрупування оцінюваних факторів і особливе тлумачення їх значення. При цьому увагу слід приділяти не тільки «позитивним», але і «негативним» факторам, які можуть обмежити або навіть виключити використання території в рекреаційних цілях. Так, заболоченість знижує привабливість місцевості, оскільки вона створює додаткові труднощі при організації маршрутів. До того ж болота є осередками розселення комах, що робить відпочинок в заболочених місцях дискомфортним і малоприємним.

Методика рекреаційної оцінки території повинна включати взаємопов'язане вивчення основних аспектів територіальної організації відпочинку та оздоровлення та передбачати комплексний аналіз цих аспектів, а в методологічному плані базуватися на системній методології. Як зазначає С.Б.Поморов [30], позитивні можливості для вирішення проблеми рекреаційної оцінки території і вибору місця для розміщення рекреаційних комплексів надає апарат багатовимірної статистики, зокрема методи факторного аналізу. Але при цьому використовуються відомості про окремі компоненти ландшафту.

Методи факторного аналізу у найзагальнішому вигляді є матричні перетворення і обчислення. Методика факторного аналізу з включенням методів експертних оцінок була неодноразово апробована С.Б.Поморовим [30] в ході вирішення аналогічних завдань, наприклад, при укрупненій оцінці природно-ресурсного потенціалу та антропогенних впливів на території Алтайського краю. Як зазначає цитований дослідник, початковий етап — вибір одиниць вивчення і виділення ознак. Вся зібрана в ході аналізу інформація може надаватися у формі таблиці даних, в якій рядки відповідають безлічі територіальних одиниць, а стовпці — безлічі ознак, що описують їх географічний стан, рекреаційне, народногосподарське значення та ін. Така форма дозволяє провести бальну оцінку території по всьому комплексу аспектів.

Так, проведення комплексної оцінки методами факторного аналізу передбачає послідовне виконання наступних процедур (етапів оцінки):

- виділення та групування факторів (ознак), за якими ведеться оцінка;
- визначення інтенсивності та рівня фактора (ознаки);
- розробку критеріїв оцінки та оціночних шкал;
- проведення бальної оцінки по кожному одиничному фактору;
- проведення комплексної бальної оцінки по всій групі чинників;
- ранжування і категоризацію одиниць території з встановленням їх пріоритету.

У доступній нам літературі наукові дослідження щодо методики комплексної оцінки саме природних територій курортів для визначення їх статусу нам не зустрілися. Вважаємо, що оцінка природних територій курортів повинна бути географічною комплексною, враховувати багато аспектів їх функціонування, на підставі урахування ландшафтного різноманіття. Це вказує на актуальність порушеної проблеми та доцільність її вирішення шляхом застосування розробленого нами алгоритму комплексного дослідження природних територій курортів [2], визначення їх рекреаційного потенціалу та опрацювання критеріїв. Отримані результати досліджень буде внесено до переліку відомостей, що включатимуться до Державного кадастру природних територій курортів.

Стаття надійшла до редакції 12.05.2013

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Александрова Т. Д.* Оценочные исследования в отечественной географии / Т.Д. Александрова, Л.В. Максимова // География и природные ресурсы. — 2004. — № 3. — С. 28-34.
2. *Бабов К. Д.* Передумови та перспективи розвитку курортного комплексу України / К.Д. Бабов, Б.Ф. Омецинський, С.В. Леонова, О.М. Нікіпелова // Укр. Географ. журнал. — 2005. — № 2. — С. 67-70.
3. *Бейдик О. О.* Рекреаційно-туристичні ресурси України: методологія та методи аналізу, термінологія, районування. — Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 2001. — 395 с.
4. *Бережна І. В.* Деякі аспекти теоретичних підходів до оцінки рекреаційного потенціалу Криму / І.В.Бережна // Культура народів Причорномор'я. — 2004. — Т. 2. — № 50. — С. 17-21.
5. *Беленький К. Э.* Опыт курортно-рекреационного описания территорий для субъектов туристической деятельности [Электронный ресурс] / К.Э. Беленький, К.Д. Бабов, Е.М. Никипелова // Экология окружающей среды. Режим доступа: <http://www.eco-mir.net/show/905/>
6. *Белоусова Н. В.* Еколого-географічний аналіз промислових регіонів України (на прикладі Луганської області) [Електронний ресурс]: Автореф. дисс. на здобуття канд. геогр. наук: 11.00.11 / Белоусова Н. В. — Київськ. нац. університет ім. Тараса Шевченка. — Київ, 2006. — 20 с. Режим доступа : <http://www.nbu.gov.ua/arg/2006/06bnvplo.zip>
7. *Брусак В.Т.* Географічні дослідження природно-заповідних територій: методологія і структура / В.Т.Брусак // Вісник Львів. ун-ту. Серія географічна. — 2006. — Вип.33. — С. 31-42.
8. *Веденин Ю. А.* Оценка природных условий для организации отдыха / Ю.А. Веденин, Н.Н. Мирошниченко // Известия АН СССР. Сер. географич. — 1969. — № 4. — С. 51-58.
9. *Волков А.Д.* Рекреационная оценка и районирование лесных территорий на ландшафтной основе / А.Д. Волков, А.Н. Громцев // Лесоведение. — 1993. — № 1. — С. 10-16.
10. *Данильчук В. Ф., Алейникова Г. М., Бовсуновская А. Я., Голубничая С.Н.* Методология оценки рекреационных территорий. — Донецк: ДИТБ, 2003. — 197 с.
11. *Деркачева Л. Н.* Методический подход к оценке бальнеологического потенциала природной территории / Л.Н.Деркачева // География и природные ресурсы. — 2004. — № 2. — С.123-130.
12. *Дьяконова Е. В.* Сравнение оценок лечебно-оздоровительных зон [Электронный ресурс] // Е.В. Дьяконова, А.А. Волков. Режим доступа: <http://www.tvp.ru/conferen/vsppm09/kiprev216.pdf>.
13. *Дьяконова Е. В.* Модель экологической оценки и лечебно-оздоровительных зон и курортов [Электронный ресурс] / Е.В.Дьяконова, В.Г.Бурмистрова. Режим доступа: <http://www.tvp.ru/conferen/vsppm09/kiprev205.pdf>.

14. *Ивонин В. М., Авдонин В. Б., Пеньковский Н. Д.* Лесная рекреология. — Новочеркасск: Изд-во Дон, 1999. — 145 с.
15. *Ивонин В. М., Авдонин В. Е., Пеньковский Н. Д.* Рекреационная экология горных лесов российского Причерноморья. — Ростов-на-Дону, 2000. — 271 с.
16. *Игнатенко Н. Г., Руденко В. П.* Природно-ресурсный потенциал территории. Географический анализ и синтез. — Львов: Изд-во «Вища школа», 1986. — 164 с.
17. *Карпова Г. А.* Методические подходы к разработке кадастра туристских ресурсов на примере г. Пушкин (Санкт-Петербург, Россия) / Г.А. Карпова, И.В. Воронцова, Н.В. Налесная, М.В. Сигова, Л.Ф. Черновская // Туристские фирмы. — 2001. — Вып.27. — С. 92-97.
18. *Коберніченко Т.* Підходи до методики оцінки рекреаційного потенціалу гірських сільських територій / Т. Коберніченко, М. Сиротюк // Вісник Львів. ун-ту. Серія географічна. — 2008. — Вип. 35. — С. 155-158.
19. *Коростелев Е. М.* Ландшафтные основы рекреационного природопользования на территории Архангельской области // Автореф. диссерт. на здобуття канд. геогр. наук. — СПб: Гос. университет, 2007. — 17 с.
20. *Критерии Голубого флага для пляжей* [Электронный ресурс] // Санкт-Петербург за экологию Балтики. Режим доступа: http://www.kspt-blueflag.ru/kr2_ru.html.
21. *Кротова Е. Л.* Рекреационно-туристский комплекс региона: теория и практика реформирования. — Екатеринбург: Урал, 2001. — 201 с.
22. *Лазоришинец В. В.* Визначення земель оздоровчого призначення АР Крим / В.В. Лазоришинец, К.Д. Бабов, Т.А. Золотарьова, О.М. Нікіпелова, К.Е. Біленький, О.В. Новодран // Мед. реабілітація, курортологія, фізіотерапія. — 2009. — № 2. — С. 3-5.
23. *Малишева, Л. Л.* Теорія та методика ландшафтно-геохімічного аналізу й оцінки екологічного стану територій. Рукопис // Автореф. дисерт. на здобуття наук. ступеня доктора геогр. наук / Малишева Л. Л. — Київ: Ін-т географії НАН України, 1998. — 32 с.
24. *Методические подходы к оценке территории края для лечебно-оздоровительных целей* / Комитет по природным ресурсам администрации Приморского края // Составители: Л.Н. Деркачева, Б.И. Челнокова, Л.В. Веремчук и др. — Владивосток, 1999. — 18 с.
25. *Мироненко Н.С., Твердохлебов И.Т.* Рекреационная география. — Москва: Изд-во МГУ, 1981. — 207 с.
26. *Мухина Л. И.* Принципы и методы технологической оценки природных комплексов. — Москва: Наука, 1973. — 95 с.
27. *Нагірна В. П.* Інтегральний потенціал території у контексті господарської діяльності регіону // Укр. Геогр. журнал. — 2010. — № 2. — С. 32-39.
28. *Нефедова В. Б., Смирнова Е. Д., Чижова В. П., Швидченко Л. Г.* Рекреационное использование территорий и охрана лесов. — Москва: Лесная промышленность, 1980. — 184 с.
29. *Погодина В. Л.* Теоретические основы туристско-рекреационного ресурсосведения (на примере Санкт-Петербурга). — СПб: Наука, 2005. — 204 с.
30. *Поморов С.Б.* Атрактивність — фундаментальна характеристика ландшафтів при проектуванні рекреаційних об'єктів і систем [Електронний ресурс] / С.Б.Поморов. Режим доступу: http://elibr.altstu.ru/elibr/books/Files/pa1999_1/pages/29/pap_29.html.
31. *Рекреационные зоны северных городов: Сб. научн. трудов* // Под ред. В.А. Ключина. — Ленинград: Изд-во ЛГУ, 1976. — 184 с.
32. *Серова О.В.* Понятийный аппарат и комплексно-методические подходы в оценке туристско-рекреационного потенциала [Электронный ресурс] // Особые экономические зоны туристско-рекреационного типа. — Елец, 2009. Режим доступа: http://elskst.ucoz.ru/publ/rossijskie_konferencii/osobye_ekonomicheskie_zony_turistsko_rekreacionnogo_tipa/serova_o_v/4-1-0-74
33. *Топчієв О.Г.* Територія: сучасний зміст поняття, функції, ресурсний потенціал / О.Г.Топчієв // Укр. Географ. журнал. — 2010. — № 4. — С. 3-9.
34. *Файбусович Э. Л.* К вопросу о методике оценки регионального рекреационно-туристского потенциала / Э.Л.Файбусович // Труды Академии туризма. — 2000. — Вып. 3. — С. 236-240.
35. *Хромов Ю. Б.* Организация систем отдыха, туризма и охрана природной среды на Севере. — Ленинград: Наука, 1981. — 184 с.
36. *Чеболда І. Ю.* Компонентна структура інтегрального природно-ресурсного потенціалу Тернопільської області / І.Ю.Чеболда // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України: Зб. наук. праць. — № 2. — Тернопіль: ТАНГ, 1998. — С.121-126.

37. Шевченко В. О. Теоретико-методичні основи медико-географічного аналізу території України, Рукопис // Автореф. дисерт. на здобуття наук. ступіня д-ра геогр. наук / Шевченко В.О.– Київ: Нац. унів. ім. Тараса Шевченка. — Київ, 1997. — 33 с.
38. Шинкаренко В. С. Создание базы данных санаторно-курортных организаций и алгоритма оценки их лечебно-оздоровительного потенциала / В.С. Шинкаренко, Е.В. Нестерова // Современные технологии восстановительной медицины, реабилитации и курортологии: Матер. Междунар. Конф. в Германии, Баден-Баден, 12-18.03. 2006 г. — Москва: Колос, 2006. — С. 49.
39. Явкін В. Г., Руденко В. П., Король О. Д. та ін. Проблеми географії та менеджменту туризму. — Чернівці: Рута, 2006. — 260 с.
40. Яковенко И. М. Рекреационное природопользование: методология и методика исследований. — Симферополь: Таврия, 2003. — 335 с.

Леонова С.В.

Украинский НИИ медицинской реабилитации и курортологии
Лермонтовский пер., 6, Одесса-14, 65014, Украина

**МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ И КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ
РЕКРЕАЦИОННЫХ ТЕРРИТОРИЙ**

Резюме

В статье проанализированы литературные данные относительно методических подходов и критериев оценки рекреационных территорий в контексте комплексной оценки природных территорий курортов Украины.

Ключевые слова: методические подходы, рекреационные территории, критерии оценки, природные территории курортов

S.V. Leonova

Ukrainian State Scientific research Institute
of Medical Rehabilitation and Resort Therapy,
Lermontov Lane, 6, Odessa-14, 65014,
Ukraine

**METHODICAL APPROACHES AND CRITERIA OF RECREATIONAL
AREAS**

Abstract

The article analyzed the literature data on the methodical approaches and criteria for recreational areas in the context of a comprehensive assessment of natural areas of resorts of Ukraine.

Keywords: methodical approaches, recreational areas, the evaluation criteria, the natural territories of the resort